

Ministerie van Defensie

Dit stuk mag niet worden vermenigvuldigd dan met toestemming van Hoofd afdeling Inl/Veil.

CHEF VAN DE GENERALE STAF / BEVELHEBBER DER LANDSTRIJKKRACHTEN

Afdeling/Sectax Inl/Veil

Ex.nr. **kopie**

Postadres: Thérèse Schwartzestraat 15
Telefoon: 070-245370 / 070-735735

GEHEIM

Men wordt verzocht bij beantwoording, datum en nummer van deze brief nauwkeurig te vermelden

uw kenmerk

uw brief van

ons nummer
046/J/Geh.

's-Gravenhage,

- 8 JULI 1977

bijlagen:

Aan zie Verzendlijst

onderwerp: Maandoverzicht juni 1977

x-nr.
12.13

Geheim

Hierbij bied ik U het maandoverzicht over de maand juni 1977 aan, samengesteld door de Sectie Inlichtingen van de Afdeling Inlichtingen en Veiligheid van mijn Staf.

Typ : CVW
Coll: *[handwritten mark]*

DE CHEF VAN DE LANDMACHTSTAF
VOOR DEZE:
HET HOOFD VAN DE SECTIE INL A
DE LUITENANT-KOLONEL

[Signature]
C. KLOOS.

kopie

GEHEIM

04617/geh

~~W. H. / Geheim~~

GEHEIM

EX nr 35

**MINISTERIE VAN DEFENSIE
LANDMAGHTSTAF
AFD INLN / VEIL**

MAANDOVERZICHT

juni 1977

GEHEIM

MAANDOVERZICHTJUNI 1977

De achter de evaluatie geplaatste letters hebben uitsluitend betrekking op interne verwerking en zijn derhalve voor de geadresseerden niet van belang.

INHOUDSOPGAVESAMENVATTING

blz.nr.:

1. Oost-Europa	1 - 2
2. Midden-Oosten/Afrika	2 - 3
3. Verre-Oosten	3

DEEL I: Oost-EuropaHoofdstuk A: Politiek

1. <u>Warschaupakt</u>	4 - 5
2. <u>Sovjet-Unie</u>	
a. Benoeming van Brezhnev tot staatshoofd	5 - 6
b. Vervulling functie vice-president	6 - 7
c. De plaats van Rusakov in de Sovjet hiërarchie	7 - 8
d. De nieuwe grondwet	9 - 17
3. <u>Roemenië</u>	18 - 19
4. <u>Bulgarije</u>	20 - 22
5. <u>Albanië</u>	22 - 23
6. <u>Joegoslavië</u>	24 - 27

Hoofdstuk B: Economie

1. <u>Sovjet-Unie</u>	
a. Tankproductie	28 - 29
2. <u>Oost-Duitsland</u>	
a. Recente economische ontwikkeling	29 - 32

Hoofdstuk C: Landstrijdkrachten

1. <u>Activiteiten</u>	
a. Warschaupakt	33 - 34
b. Sovjet-Unie	34 - 35
c. Oost-Duitsland	35
2. <u>De bevelvoering van het Warschaupakt</u>	36
<u>Tijdelijk verboden gebied nr. 7/77</u>	37

Hoofdstuk D: Transport en Verkeer

1. Electrificatie breedspoorlijn in Tsjechoslowakije	38
--	----

DEEL II: Midden-Oosten/Afrika

1. Egypte/Sovjet-Unie	39 - 40
2. Libanon	40 - 41
3. Israël	41
4. Het Zuidelijke Rode Zee-gebied/De "Hoorn van Afrika"	42 - 43

blz.nr.:

DEEL III: Verre-Oosten

1. China

- a. Binnenlandse situatie
- b. Buitenlandse politiek

44 - 45

45 - 46

SAMENVATTING1. Oost-Europa

Eind mei is in Moskou voor het eerst het "Comité van Ministers van Buitenlandse Zaken van Warschaupaktlanden" bijeengekomen, welk comité o.a. een meer effectieve coördinatie van de gemeenschappelijke buitenlandse politiek van de WP-landen beoogt.

Brezhnev vervult nu officieel de functie van staatshoofd en partijleider, als gevolg waarvan hij een overheersende rol vervult in het Russische staatsbestel.

Als toekomstig vice-president van de Sovjet-Unie komt mogelijk Niyazbekov in aanmerking.

De veelvuldige vermelding van Rusakov bij officiële gelegenheden is te verklaren uit het feit dat hij CC-secretaris m.b.t. de regerende communistische partijen is.

Uit een vergelijking van de oude grondwet en de ontwerpgrondwet in de Sovjet-Unie valt een uitbreiding op van de bevoegdheden van de "Opperste Sovjet" en van het "Presidium".

De Roemeense contacten met de andere WP-landen zijn de laatste acht maanden sterk toegenomen; hierbij valt het op dat in een verdrag met de DDR niet wordt gesproken over de erkenning van de z.g.n. "Brezhnev-doctrine".

Na het bezoek van de Bulgaarse partijleider Zhivkov aan de Sovjet-Unie wordt van Bulgaarse zijde de theorie van "veelomvattende samenwerking" sterk benadrukt.

De Albanese partijleider Hoxha heeft verklaard dat als "iemand" ingrijpt in Joegoslavië de Albanezen "tot de laatste man aan de zijde van Joegoslavië zullen vechten".

Door de te verwachten vorming van een "Politiek Bureau" in Joegoslavië lijkt de continuïteit in de Joegoslavische buitenlandse politiek en van het economische stelsel veiliggesteld; tevens lijkt hierdoor een probleemloze overgang naar het Post-Tito tijdperk te zijn verzekerd.

Tito's bezoek aan de Sovjet-Unie en aan andere landen in het Verre-Oosten onderstreept de eigen onafhankelijke politieke koers van Joegoslavië.

De Sovjet-Unie produceert ca. 3.000 T-72 tanks per jaar en is hiermede de grootste tankproducent ter wereld.

De economische groei in de DDR bedroeg in 1976 3,7 percent, het laagste percentage sinds 1963. De belangrijkste oorzaken waren de slechte agrarische resultaten en de sterk verhoogde prijzen voor energie en grondstoffen van de Sovjet-Unie.

De buitenlandse harde-valutaschuld van de DDR bedroeg eind 1976 ongeveer 5,5 miljard US\$.

Gedurende de verslagperiode vonden het gehele "Theater van Militaire Operaties Centraal Europa" omvattende Warschaupakt Commandopost-oefening plaats. De oefening werd vooral gekenmerkt door een bijzonder groot aantal verbindings- en transportvluchten voor "VIP's".

Voor de vierde maal heeft de Sovjet-Unie een nationale oefening volgens de richtlijnen van "Helsinki" vooraf aangekondigd. Het betreft de oefening "KARPATY", welke in de periode 11 - 16 juli a.s. in MD-Karpathen zal worden gehouden en waaraan door ongeveer 27.000 man zal worden deelgenomen.

Er is wat meer klaarheid gekomen in de relatie tussen de Sovjet Generale Staf, de generale staven van de NSWP-landen en de gecombineerde Staf van de WP-strijdkrachten.

Na de beëindiging van de electrificatiewerkzaamheden eind 1977 zal de capaciteit van de enige Russische breedspoorlijn in Tsjechoslowakije aanzienlijk worden vergroot.

2. Midden-Oosten/Afrika

Het bezoek van de Egyptische Minister van Buitenlandse Zaken, Fahmi, aan de Sovjet-Unie heeft weinig resultaten opgeleverd.

Van beide zijden wordt aangedrongen op een spoedige hervatting van de Geneefse onderhandelingen.

Het overleg in Libanon tussen de betrokken partijen m.b.t. de Caïro-akkoorden duurt voort.

Het kabinet van Likoeð -leider Begin heeft in het parlement slechts een geringe meerderheid.

Als gevolg van de onbuigzame opstelling van het kabinet m.b.t. de toekomstige positie van de West-Bank en het Palestijnse vraagstuk in zijn totaliteit dreigt Israël diplomatiek geïsoleerd te geraken.

De samenwerking tussen Ethiopië en de Communistische wereld neemt verder in betekenis toe.

3. Verre-Oosten

In de Chinese pers wordt een duidelijk verband gelegd tussen de zuiveringscampagnes tegen de aanhangers van de "bende van vier" en de modernisering van het defensie-apparaat.

China heeft - na een onderbreking van 14 maanden - een nieuwe ambassadeur in Moskou benoemd.

DEEL I: Oost-EuropaHoofdstuk A: Politiek1. Warschaupakt

nystgeheim

Eind mei kwam in Moskou voor de eerste maal het "Comité van Ministers van Buitenlandse Zaken" van de WP-staten bijeen, op basis van een beslissing die in november 1976 in Boekarest werd genomen. De Tsjechoslowaakse Minister van Buitenlandse Zaken, Chnoupek, noemde dit Comité een belangrijk nieuw lichaam, dat een veelbetekenend instrument is voor een effectieve coördinatie van de gemeenschappelijke buitenlandse politiek van de WP-staten. Chnoupek zag het Comité tevens als een bruikbaar platform voor de uitwisseling van informatie en ervaringen en als een discussieplatform voor een breed scala van buitenlandse politieke kwesties.

Gromyko,

Op 26 mei werd ter gelegenheid van deze eerste bijeenkomst een receptie gehouden, waar naast de Sovjet Minister van Buitenlandse Zaken, / partijleider Brezhnev en CC-secretaris Rusakov acte-de-présence gaven. Bij deze gelegenheid wees Brezhnev op het feit dat het Comité een werkzame bijdrage levert aan de verdere versterking en verdieping van de onderlinge samenwerking van de WP-staten m.b.t. internationale aangelegenheden. Tevens wees hij er op dat het Comité bijdraagt aan de succesvolle uitoefening van de buitenlandse politieke taak van de broederpartijen. Naar verluidt had de eerste bijeenkomst van het Comité onder meer de CVSE-follow-up Conferentie te Belgrado tot onderwerp.

In het licht van deze lovende uitlatingen is ook het hoofdartikel "Generator of Ideas" van belang, dat in het Moskouse weekblad "Novoye Vremya" (New Times) No. 22 van 27 mei jl. verscheen. Hierin werd de taak van het Comité beschreven, waarvan de meest belangwekkende passages hier volgen:

"The Foreign Ministers Committee - a new organ of the Warsaw Pact states Political Consultative Committee - is beginning its work. To what end was it created? The foreign ministers are called on to jointly improve the mechanism of our political co-operation and to enrich the activity of the Political Consultative Committee which has become a sort of generator of ideas with which the countries of the socialist community act in the world arena. The Warsaw Pact states collectively determine the main directions of their foreign policy and co-ordinate specific steps and are striving together for the solution of foreign

policy tasks. Rich experience has been accumulated in this respect. The mechanism for the co-ordination of our actions in the international arena has become more complex and varied. Exchanges of opinions on international problems take place at the conferences of the Political Consultative Committee, where in the final analysis the co-ordinated socialist foreign policy is shaped, at talks between party and government delegations, and at meetings of leaders of the socialist countries and foreign ministers. Viewpoints are compared, a general approach to the solution of international problems is elaborated, and constructive ideas are born whose aim is the improvement of the entire structure of international relations.

The Collective search for means of unraveling complex knots in international relations enables the countries of the socialist community to advance large-scale projects and effective proposals which encounter wide support in the world.

Where there is a common will and desire, real progress is possible in resolving the most difficult problems

(C-2) (W)

2. Sovjet-Unie

nfidentieel

a. Benoeming van Brezhnev tot staatshoofd

De benoeming van Brezhnev tot staatshoofd kwam niet onverwachts na Podgorny's verwijdering uit het Politbureau op 24 mei jl. Tezelfdertijd werd door het voltallige CC besloten de functies van staatshoofd en algemeen partijsecretaris - partijleider-te combineren, hoewel dit eerst bekend werd in Brezhnev's eerste toespraak ná de bekendmaking van zijn benoeming tot staatshoofd. De Bulgaarse leider Zhivkov was de eerste Oosteuropese leider die Brezhnev, op 1 juni, officieel aanduidde als "de eerste leider van de Sovjet partij en staat", twee weken vóór de officiële bekendmaking. De nieuwe functie geeft Brezhnev verdragsluitende bevoegdheden die hij als partijleider niet bezat en die het hem mogelijk maken op gelijke voet met andere staatshoofden op te treden. Naar verluidt hield de benoeming op dit tijdstip mede verband met Brezhnev's voorgenomen bezoek aan Frankrijk, welk bezoek van 20 tot 22 juni heeft plaatsgevonden. Brezhnev's positie als partijleider en staatshoofd is nu vergelijkbaar met die van de Bulgaarse, Oostduitse, Roemeense, Tsjechoslowaakse en Joegoslavische leiders.

Het is niet geheel duidelijk of de functiecombinatie een institutionele regeling is, hoewel Brezhnev dat wel zo schijnt te zien. De ontwerpgrondwet sluit de mogelijkheid van een dergelijke combinatie niet uitdrukkelijk uit.

Ter rechtvaardiging van de functie-cumulatie noemde Brezhnev de combinatie een verschijnsel dat voortvloeit uit de groei van de partijrol in de Sovjet-Unie, waaruit kan blijken dat zijn benoeming een institutionele regeling weerspiegelt. Ook noemde Brezhnev als motief dat hij één van de Politbureauleden is die direkt betrokken is bij binnen- en buitenlandse zaken op staatsniveau. De andere direkt betrokkenen zijn Premier Kosygin, KGB-hoofd Andropov, Minister van Buitenlandse Zaken Gromyko en Minister van Defensie Ustinov. In verband met de omvang van zijn taak wees Brezhnev op de noodzaak van voortzetting van het collectieve leiderschap.

(B-2) (G/R/W)

Commentaar: Feitelijk oefende Brezhnev reeds langer staatsbevoegdheden uit, zodat zijn benoeming slechts de formalisering van een bestaande toestand inhoudt.

Hoewel Brezhnev de voortzetting van het collectieve leiderschap heeft benadrukt, blijkt uit de thans beschikbare feiten een duidelijk overheersende rol voor Brezhnev zélf. Voor zover die collectiviteit bestaat houdt dit mogelijk collectieve verantwoordelijkheid in met uiteindelijke beslissingsbevoegdheid voor Brezhnev. Dit kan dan betekenen dat Brezhnev de belangrijkste besluiten neemt, doch dat de mede-leiders voor eventuele fouten of tekortkomingen aansprakelijk kunnen worden gesteld. Voorts betrof het begrip "collectief leiderschap" vooral het triumviraat Brezhnev-Kosygin-Podgorny, terwijl thans de indruk wordt gewekt dat het collectieve leiderschap pentagonaal is, met Brezhnev, Kosygin, Andropov, Gromyko en Ustinov als hoekstenen voor de beleidsvoering. Indien deze interpretatie juist is, betekent dit dat de Sovjet top nu, na de val van Podgorny, verbreed is i.p.v. versmald.

astgeheim

b. Vervulling functie vice-president

Vóór de officiële bekendmaking van Podgorny's aftreden als, en Brezhnev's benoeming tot, staatshoofd werd in persberichten enkele malen de naam van de plaatsvervangend voorzitter van het Presidium

van de Opperste Sovjet, S. Niyazbekov, genoemd in relatie met de aanvaarding van geloofsbrieven (o.a. op 30 mei van de nieuwe Thaise ambassadeur, en op 31 mei van de nieuwe Westduitse ambassadeur), de uitreiking van onderscheidingen, en met de besprekingen van de nieuwe grondwet in de Opperste Sovjet.

(C-2) (W)

Commentaar: De ontwerpgrondwet voorziet in de creatie van de functie van "eerste plaatsvervangend Voorzitter van het Presidium van de Opperste Sovjet", terwijl de huidige grondwet deze functie niet noemt. Mede daarom is te verwachten dat niet vóór het komende najaar de formele benoeming van een vice-president is te verwachten, namelijk eerst na de formele afkondiging van de nieuwe grondwet. Over de vervulling van deze functie, die duidelijk verband lijkt te houden met Brezhnev's benoeming tot staatshoofd, is thans weinig met zekerheid te zeggen. Gezien de uitdrukkelijke vermelding van Niyazbekov in de Sovjet media, in verband met de ceremoniële functies van een staatshoofd, bestaat de mogelijkheid dat hij Brezhnev's vice-president zal worden. Daartegen pleit dat hij géén Politburo-lid is en daarmee in de Sovjet hiërarchie een minder gezaghebbende positie bekleedt. Indien echter het vice-presidentschap uitsluitend van ceremoniële aard zal zijn, zoals het lang in de Verenigde Staten is geweest, behoeft dit gebrek aan status geen onoverkomelijke faktor te zijn.

c. De plaats van Rusakov in de Sovjet hiërarchie

Ter gelegenheid van de eerste zitting van het Comité van Ministers van Buitenlandse Zaken van de Warschaupaktlanden woonden, naast Gromyko, ook Brezhnev en CC-secretaris Rusakov op 27 mei in het Kremlin een receptie bij. Vervolgens waren bij de aankomst van de Bulgaarse leider Zhivkov in Moskou op 30 mei jl. op het vliegveld een groot aantal Sovjet leiders ter verwelkoming aanwezig, waarvan Brezhnev, Kosygin, Gromyko en Rusakov door de Sovjet media vóór vele anderen werden genoemd. Aan het eerste gesprek met Zhivkov namen deze vier deel, alsmede Baybakov (CC-lid en plaatsvervangend voorzitter van de Ministerraad) en Bazovski (CC-lid en Sovjet ambassadeur in Sofia). Bij het eerste diner ontbraken de laatsten

en werd Rusakov op minder opvallende wijze genoemd.

Bij de ondertekening van het slotcommuniqué op 31 mei werden door "TASS" naast Brezhnev primair Grishin, Gromyko, Kirilenko en Kosygin genoemd, Rusakov eerst later. Radio Moskou (Binnenlands) voegde daaraan KGB-hoofd Andropov toe tussen Brezhnev en Grishin.

Dezelfde personen namen ook op 31 mei deel aan een (werk-) lunch, terwijl bij een bezoek aan Kremlin-monumenten Rusakov, Niyazbekov en Rodionov (plaatsvervangend Minister van Buitenlandse Zaken én CC-lid) als eersten werden genoemd. Bij Zhivkov's vertrek naar Alma Ata op 1 juni werden Brezhnev, Kosygin, Gromyko en Rusakov wederom als eersten vermeld; tijdens de trip werd de Bulgaarse delegatie vergezeld door onder meer CC-secretaris Kapitonov, Niyazbekov, Rodionov en ambassadeur Bazovskiy. Bij een bezoek van een Oostduitse partijdelegatie aan Moskou, van 8-15 juni, werd Rusakov opnieuw genoemd.

(C-2) (W)

Commentaar: Op grond van traditionele "Kremlinologie" kan men uit Rusakov's relatief opvallende vermelding in de persberichten afleiden dat hij in de Sovjet hiërarchie thans een hoge plaats inneemt. Daarvoor pleit ook zijn recente bevordering (van 24 mei) tot CC-secretaris belast met de betrekkingen met de regerende Communistische Partijen. Sinds 1964 was hij al plaatsvervangend leider van de betrokken CC-afdeling. Voorts pleit voor deze interpretatie dat de 68-jarige Rusakov beschouwd wordt als een persoonlijk vertrouweling van Brezhnev, ondanks het feit dat hij door waarnemers als conservatief wordt bestempeld. Opvallend is echter dat Rusakov vooral genoemd werd in verband met de bijeenkomst van het Warschaupakt Comité van Ministers van Buitenlandse Zaken, in verband met het bezoek van de Bulgaarse delegatie o.l.v. Zhivkov en van de Oostduitse delegatie. Gezien Rusakov's taak is zijn opvallende vermelding daarom waarschijnlijk minder het gevolg van een verbeterde positie binnen de Sovjet hiërarchie, mogelijk zelfs als potentieel plaatsvervanger of opvolger voor Brezhnev, dan van zijn verantwoordelijkheid voor relaties met de regerende zusterpartijen.

fidentieel

d. De nieuwe grondwet(1) Algemeen

Op 4 juni werd in de Sovjet-Unie een ontwerp-grondwet gepubliceerd ter discussie door de bevolking van de Sovjet-Unie. De beslissing hiertoe werd eind mei genomen. Het is niet erg waarschijnlijk dat deze discussie tot belangrijke reële veranderingen in de ontwerp-tekst zal leiden, zodat de nu beschikbare tekst in essentie de definitieve zal zijn. De veranderingen ten opzichte van de huidige grondwet belichamen hoofdzakelijk een codificatie van sinds 1936 gegroeide praktijken. De "openbare discussie" is waarschijnlijk bedoeld om de schijn van een min of meer democratisch besluitvormingsproces op te houden. Dit lijkt bevestigd te worden door de eerste reacties die direkt ná de publikatie in de Sovjet pers werden gepubliceerd, nog voor redelijkerwijs de tekst goed en grondig gelezen had kunnen worden. Curieus is dat de thans geldende grondwet niet voorziet in "volksraadplegingen", terwijl artikel 5 van de ontwerpgrondwet stelt dat belangrijke staatszaken - zoals de invoering van een nieuwe grondwet - aan het gehele volk ter discussie en stemming (referendum) zullen worden voorgelegd. Het huidige "raadplegingsproces" loopt daarmee vooruit op de invoering van de nieuwe grondwet, welke waarschijnlijk rond de 60e verjaardag van de revolutie in oktober a.s. afgekondigd zal worden.

Bij een eerste vergelijking van de ontwerpgrondwet en de oude grondwet valt met name de toegenomen omvang op. Tevens valt de gewijzigde volgorde van diverse onderwerpen op, hetgeen een aanwijzing kan geven over het belang dat door de Sovjet autoriteiten aan die onderwerpen wordt gehecht.

(2) Grondrechten

Opvallend is dat in de ontwerpgrondwet de relatie tussen "De Staat en het Individu", waarin burgerrechten en -plichten zijn opgenomen, is neergelegd in deel II van de ontwerpgrondwet, artikelen 33-68, terwijl in de huidige grondwet de "Fundamentele Rechten en Plichten van Burgers" hoofdstuk X vormen, artikelen 118-133. Het is niet uitgesloten dat deze relatief vooruitgeschoven positie in de nieuwe grondwet

slechts bedoeld is als geruststellend gebaar voor het Westen i.v.m. CVSE-verplichtingen, in navolging van de relatief vooraanstaande plaats van grondrechten in Westelijke grondwetten. In dit verband is van belang dat artikel 40 van de ontwerpgrondwet uitdrukkelijk stelt dat "exercise by citizens of rights and freedoms must not injure the interests of society and the state, and the rights of other citizens". De Sovjet staat gaat vóór alles.

De ontwerpgrondwet is bedoeld ter vervanging van de thans geldende (Stalinistische), grondwet van 1936. Ook deze grondwet omvatte mensenrechten, zij het in minder omvangrijke vorm. Deze rechten echter zijn bij herhaling door de Sovjet leiders geschonden. Brezhnev heeft nu uitdrukkelijk verklaard dat dit in de toekomst niet meer zal gebeuren, maar er bestaat geen enkele garantie dat de nieuwe grondwet onder Brezhnev of zijn opvolgers wel strikt gevolgd zal worden. Het is daarom de vraag in hoeverre de grondwettelijke verplichting dat staatsorganen, openbare organisaties en ambtenaren zich óók aan de grondwet en wetten van de Sovjet-Unie dienen te houden (Art.4) daadwerkelijke betekenis zal hebben, en in hoeverre de in de nieuwe grondwet geschapen mogelijkheid dat burgers beroepsprocedures aanspannen (Art.58) feitelijk inhoud zal kunnen krijgen. Afgezien van de mogelijkheid dat bestuurders en/of rechters de term "belangen van de samenleving en van de staat" variabel - d.w.z. willekeurig - kunnen hanteren, staat de Sovjet samenleving bekend om het feit dat gerechtvaardigde klachten of kritiek - mede uit angst voor vervolging en andere represailles - niet snel geuit worden: Er bestaat een sociaal-institutionele rem tegen protesten. In verband met de slotakte van Helsinki kan dit van belang zijn, met name omdat de protesten die werkelijk geuit worden dan - in de ogen van de Sovjet leiders - een reële bedreiging voor het systeem kunnen vormen.

(3) Buitenlands Beleid

In de ontwerpgrondwet is als novum een hoofdstuk opgenomen over de buitenlandse politiek van de Sovjet-Unie (Hoofdstuk IV)

In artikel 28 wordt gesteld dat een Leninistische vredespolitiek gevolgd dient te worden. Daarbij dient de Sovjet-Unie zorg te dragen voor consolidatie van de "veiligheid" van volkeren en van brede internationale samenwerking. Dit beleid dient gericht te zijn op het verzekeren van gunstige internationale omstandigheden voor de opbouw van het Communisme in de Sovjet-Unie, op de versterking van de positie van het wereldsocialisme, op het steunen van de strijd van volkeren voor hun nationale bevrijding en sociale vooruitgang, op het voorkomen van agressie-oorlogen, alsmede op de stelselmatige uitvoering van het beginsel van vreedzame coëxistentie van staten met verschillende sociale stelsels. Voorts stelt artikel 28 dat oorlogspropaganda in de Sovjet-Unie wettelijk verboden zal zijn. Feitelijk weerspiegelt artikel 28 daarmee de thans geldende grondslagen van de buitenlandse politiek van de Sovjet-Unie.

Het verbod van oorlogspropaganda doet curieus aan, zeker omdat in bijvoorbeeld oorlogsfilms een historische weergave en een propagandistisch element moeilijk te scheiden zijn.

In artikel 29 stelt de ontwerpgrondwet dat de betrekkingen van de Sovjet-Unie met andere staten gebaseerd dienen te zijn op het nakomen van het beginsel van wederzijdse verwerping van het gebruik van - of dreiging met - geweld en op de beginselen van soevereine gelijkheid, op de onschendbaarheid van grenzen, territoriale integriteit van staten, vreedzame geschillen-beslechting, niet-inmenging in binnenlandse aangelegenheden, eerbiediging van mensenrechten en fundamentele vrijheden, gelijkheid en het recht op zelfbeschikking van volkeren, samenwerking tussen staten en nauwgezette uitvoering van verplichtingen die voortvloeien uit universeel erkende beginselen en normen van internationaal recht, alsmede uit de door de Sovjet-Unie getekende verdragen. Feitelijk geeft dit artikel algemeen geldende volkenrechtelijke beginselen weer, met name ook het Handvest van de Verenigde Naties en de (politieke) slotakte van Helsinki. Dit artikel voegt daarom weinig toe aan reeds geldende rechtsregels, zij het dat de explite opname in de nieuwe grondwet aangeeft dat de Sovjet-Unie de algemeen geldende volkenrechtsregels erkent. De verwerping van geweldsdreiging in internationale betrekkingen

Lijkt moeilijk te verenigen met het instandhouden van omvangrijke strijdkrachten omdat van strijdkrachten altijd een dreiging uitgaat, zelfs indien zij slechts tot taak hebben een potentiële tegenstander af te schrikken (vgl. RÖling's theorie van defensieve afschrikking).

Ten aanzien van de buitenlandse betrekkingen stelt artikel 30 tenslotte dat de Sovjet-Unie, als deel van het socialistische wereldstelsel en van de socialistische gemeenschap, de taak heeft vriendschap, samenwerking en kameraadschappelijke wederzijdse hulpverlening met/aan de andere socialistische landen te bevorderen en te versterken op basis van het socialistisch-internationalisme en dat de Sovjet-Unie actief dient deel te nemen aan de economische integratie en aan de internationale socialistische arbeidsverdeling.

Gezien de gebruikte woorden vormt dit artikel de grondslag voor het Sovjet lidmaatschap in het Warschaupakt en de COMECON. Tevens lijkt dit artikel de mogelijkheid van toepassing van de zgn. Brezhnev-doktrine in te houden, in verband met het gebruik van de term "hulpverlening" gekoppeld aan de term "socialistisch-internationalisme". Dit betekent dan dat de nieuwe Sovjet grondwet impliciet een hernieuwd ingrijpen in één of méér Socialistische staten (léés: Oostblokstaten) bij voorbaat wettigt, vooral als de Sovjet leiders menen dat de opbouw van het Communisme in de Sovjet-Unie door ontwikkelingen in de broederlanden in gevaar wordt gebracht. Tegelijkertijd betekent dit dat de Sovjet-Unie het beginsel van de onschendbaarheid van grenzen en territoriale integriteit van staten - zoals neergelegd in artikel 29 van de grondwet én, onder meer, de Slotakte van Helsinki - maar ten dele onderschrijft. Van belang is ook dat artikel 30 van de ontwerpgrondwet voor Joegoslavië onderwerp van kritiek was.

(4) Defensie/Strijdkrachten

Dit hoofdstuk van de ontwerpgrondwet behandelt de "Verdediging van het Socialistische Moederland" in algemene termen in een tweetal artikelen, welke als volgt luiden:

Art. 31: Verdediging van het socialistische moederland is één van de belangrijkste taken van de staat en zaak van het gehele volk. In de Sovjet-Unie zijn strijdkrachten gevormd en is universele (algemene) militaire dienstplicht ingesteld met het doel de verworvenheden van het socialisme, de vreedzame arbeid van het Sovjet volk en de territoriale integriteit van de staat te verdedigen. Het is de taak van de strijdkrachten om het socialistische moederland op betrouwbare wijze te verdedigen en voortdurende gevechtsgereedheid in stand te houden, teneinde te verzekeren dat iedere agressie direkt wordt afgeslagen.

Art. 32: De staat dient de veiligheid en het defensieve vermogen van het land te verzekeren en de strijdkrachten van de Sovjet-Unie met al het noodzakelijke uit te rusten. De taken van staatsorganen, openbare organisaties, ambtenaren en burgers voor de verzekering van de (nationale) veiligheid en voor de versterking van het defensieve vermogen van het land zullen bij de wet worden geregeld.

De onderstreepte zinsneden zijn in Sovjet toespraken geregeld genoemde thema's en weerspiegelen de huidige defensie-inspanning. Vooral artikel 32 is in dit opzicht van belang. Dit kan impliceren dat de Sovjet-Unie van plan is de huidige kwantitatieve en kwalitatieve uitbouw van de strijdkrachten voort te zetten: zich daartoe mogelijk zelfs grondwettelijk verplicht zal voelen.

In verband met de Sovjet defensie zijn voorts van belang de artikelen 62 en 63 van de ontwerpgrondwet, welke opgenomen zijn in een hoofdstuk over basisrechten, -plichten en -vrijheden van Sovjet burgers (Hoofdstuk VII):

Art. 62: Burgers van de Sovjet-Unie zijn verplicht de belangen van de Sovjet staat te bewaken en bij te dragen aan de versterking van zijn macht en prestige. Verdediging van het socialistische moederland is een heilige plicht van iedere burger van de Sovjet-Unie. Hoogverraad zal de ernstigste misdaad tegen het volk zijn.

Art. 63: Militaire dienst in de strijdkrachten van de Sovjet-Unie is de eervolle plicht van Sovjet burgers.

Belangwekkend is de zinsnede over versterking van de macht en het prestige van de Sovjet-Unie, zij het dat dit in de praktijk tot de doelstellingen van de meeste staten behoort. Uitdrukkelijke vermelding in de grondwet impliceert echter een actieve buitenlandse politiek, hetgeen in de praktijk ook is gebleken. Het Westen dient hiermede rekening te houden.

De Sovjet-Unie is (in naam) een federale staat, die volgens artikel 69 van de ontwerpgrondwet gevestigd is op de vrije nationale zelfbeschikking en op het vrijwillig samengaan van gelijk(waardig)e socialistische Sovjet republieken. Krachtens artikel 71 behouden de unierepublieken het recht om zich uit eigen vrije wil uit de Sovjet-Unie af te scheiden. In de huidige grondwet en de ontwerpgrondwet hebben de Unierepublieken krachtens artikel 18 het recht directe betrekkingen met andere staten buiten de Sovjet-Unie aan te gaan en om diplomatieke en consulaire vertegenwoordigers uit te wisselen. Art. 18 van de oude grondwet geeft de Unierepublieken verder het recht eigen militaire eenheden te vormen, waarvan in de praktijk geen gebruik is gemaakt. In de ontwerpgrondwet is dit recht vervallen. Thans wordt in artikel 80 gesteld dat de soevereine rechten van de Unierepublieken door de Sovjet-Unie beschermd zullen worden. Dit betekent een bevestiging van de feitelijk gegroeide situatie .

Met betrekking tot de Defensie en de strijdkrachten is tot slot nog van belang dat noch in de ontwerpgrondwet, noch in de huidige grondwet, geregeld is wie opperbevelhebber van de strijdkrachten is. Het is echter krachtens artikel 119, lid 7, van de nieuwe grondwet de taak van het Presidium van de Opperste Sovjet om, onder meer, militaire rangen in te voeren en om de hoogste militaire rangen toe te kennen. Tevens is het, krachtens lid 13, de taak van het Presidium de Defensieraad van de Sovjet-Unie te vormen en de samenstelling er van goed te keuren en om het Opperbevel van de strijdkrachten van de Sovjet-Unie te benoemen en te ontslaan. Verder heeft het Presidium, krachtens lid 15, de taak algemene of gedeeltelijke mobilisatie te bevelen en, krachtens lid 16, om tussen zittingen van de Opperste Sovjet van de Sovjet-Unie de oorlogstoestand uit te roepen in geval van een gewapende aanval op

de Sovjet-Unie, of als dat noodzakelijk mocht zijn om internationale verdragsverplichtingen na te komen die voorzien in gezamenlijke verdediging tegen agressie. Er zijn meerdere aanwijzingen dat Brezhnev in geval van oorlog als Opperbevelhebber zal optreden, waarbij zijn functie van partijleider doorslaggevender lijkt dan zijn functie van staatshoofd. In dit verband is ook Brezhnev's benoeming tot Maarschalk van de Sovjet-Unie eind 1976 van belang.

(5) Staatsorganen

In de Sovjet-Unie is de Opperste Sovjet het hoogste orgaan van de staatsmacht in zowel de oude als de nieuwe grondwet. Tussen de zittingen van de twee kamers van de Opperste Sovjet neemt het Presidium de zaken waar. De Opperste Sovjet benoemt krachtens artikel 124 van de ontwerpgrondwet een "Volks Controle Comité van de Sovjet-Unie", dat het stelsel van lagere volkscontrole-organen bestuurt/controleert. Onder de huidige grondwet berust deze verantwoordelijkheid bij de Ministerraad. Omdat de Ministerraad door de Opperste Sovjet wordt benoemd is feitelijk indirecte controle omgezet in directe controle. Dit betekent echter wel een aanzienlijke versterking van de rol van de Opperste Sovjet, en met name van het Presidium en het staatshoofd. Tezamen met de andere beheersbevoegdheden controleert de Opperste Sovjet voortaan alle staatsorganen, hetgeen neerkomt op algehele controle van de staat door het Presidium van de Opperste Sovjet, en met name de Voorzitter van het Presidium, Leonid Brezhnev.

In de nieuwe grondwet wordt voor het eerst ook de mogelijkheid geschapen een "Eerste Vice-Voorzitter" van het Presidium van de Opperste Sovjet te benoemen, ruwweg vergelijkbaar met de functie van Vice-President in de Verenigde Staten. Onduidelijk is echter of deze vice-president bij ontstentenis van het staatshoofd diens functie zal overnemen of waarnemen. De benoeming van de eerste vice-voorzitter, welke het komende najaar te verwachten is, zal hierover duidelijkheid kunnen geven, met name indien een protégé van Brezhnev benoemd wordt. De vice-presidentiële functie is, als gezegd, waarschijnlijk geschapen om de functiecombinatie partijleider-staatshoofd voor Brezhnev mogelijk te

maken. Gezien de gelijktijdige machtsuitbreiding voor het Presidium betekent dit dat Brezhnev thans uiteindelijk in de Sovjet-Unie in staat én partij alle touwtjes in handen heeft.

Krachtens de huidige en nieuwe grondwet is de Ministerraad van de Sovjet-Unie - de regering van de Sovjet-Unie - het hoogste uitvoerende en administratieve orgaan van de Sovjet staatsmacht. Met betrekking tot deze Ministerraad ontbreekt in de ontwerpgrondwet een opsomming van ministeries zoals die in artikel 77 van de huidige grondwet wel voorkomt. Deze verandering bevordert de organisatorische flexibiliteit van de regeringsstructuur, omdat in de oude opzet voor iedere organisatorische verandering op ministerniveau - strikt genomen - een grondwetswijziging noodzakelijk was. Hieruit kan voortvloeien dat binnen afzienbare tijd veranderingen in de samenstelling van de Ministerraad te verwachten zijn, met de nodige personele veranderingen.

De benoemingen die dan plaatsvinden kunnen aanwijzingen geven over de consolidatie van Brezhnev's beleid en positie.

(6) De Communistische Partij

Krachtens artikel 6 van de ontwerpgrondwet is de Communistische Partij van de Sovjet-Unie de leidende en stuwende kracht in de Sovjet maatschappij, alsmede de kern van het politieke stelsel en van alle openbare en staatsorganisaties. De CPSU bestaat voor het volk en dient het volk. De Partij bepaalt - gewapend met de Marxistisch-Leninistische Leer - de algemene koers van de maatschappelijke ontwikkeling en geeft richtlijnen voor het binnen- en buitenlandse beleid van de Sovjet-Unie, leiding gevend aan de grote creatieve inspanning van het Sovjet volk en baseert deze strijd voor de overwinning van het Communisme op een planmatige, wetenschappelijke, basis. Daarentegen is in de thans geldende grondwet (art. 126) de Partij "de voorhoede van het werkende volk in zijn strijd voor de opbouw van een Communistische samenleving en de leidende kern van alle organisaties van de werkende mensen, zowel in als buiten de regering". Hoewel de formuleringen verschillen is de rol van de partij door deze formulering niet veranderd, althans niet essentieel.

Wel is van belang dat het artikel één van de eerste artikelen van de nieuwe grondwet vormt, waardoor de leidende rol van de Partij extra sterk wordt benadrukt.

(G-1/2) (G/R/W)

3. Roemenië

eheim a. Gedurende de laatste acht maanden zijn de Roemeense contacten met de andere Warschaupaktlanden sterk toegenomen. Sinds 1972 was niet meer van vergelijkbare intensiteit sprake geweest. In juni vonden belangrijke contacten met de Sovjet-Unie en Oost-Duitsland plaats, en iets minder belangrijke contacten met Hongarije en Tsjechoslowakije. In de naaste toekomst wordt een ontmoeting met de Bulgaarse leiders verwacht.

(B-2) (R)

b. Tussen 8 en 10 juni vonden in Oost-Berlijn besprekingen plaats tussen de Roemeense president Ceaucescu en het Oostduitse staats-
hoofd Honecker, die beiden tevens partijleider zijn. Het betrof het eerste officiële Roemeense staatsbezoek aan Oost-Duitsland sinds tien jaar, mede ten gevolge van de gespannen verhoudingen ná de Warschaupaktinvasie in Tsjechoslowakije in 1968.

Tijdens zijn bezoek bepleitte Ceaucescu afschaffing van de Oostelijke en Westelijke militaire bondgenootschappen en terugtrekking van alle buitenlandse troepen, met hun bewapening binnen de eigen landsgrenzen. Men had de indruk dat vooral bedoeld werd op de Sovjet troepen die in Oost-Duitsland en Tsjechoslowakije gelegerd zijn, alsmede op de in West-Duitsland gestationeerde geallieerde strijdkrachten.

Tijdens Ceaucescu's bezoek hebben de twee staatshoofden een "Deklaratie over Verdieping van de Vriendschap en Ontwikkeling van de Broederlijke Samenwerking" getekend, die bedoeld is als aanvulling op het "Verdrag over Vriendschap, Samenwerking en Wederzijdse Bijstand" van 1972. In de verklaring is sprake van niet-inmenging in binnenlandse aangelegenheden, kameraadschappelijke hulp, internationalistische solidariteit en soevereiniteit, naast andere zaken. In vergelijking met andere (recente) vriendschapsovereenkomsten van de DDR ontbreekt de erkenning van de Brezhnev-doktrine der beperkte soevereiniteit van socialistische staten, d.w.z. de erkenning "dat ondersteuning, bevestiging en bescherming van de socialistische verworvenheden een gemeenschappelijke plicht van de socialistische landen is". Toch verklaarde Ceaucescu na afloop van de besprekingen dat hij de eenheid van de socialistische staten als een "eersterangsfactor" beschouwde.

(C-3) (W)

- c. Eind mei kwam in Boekarest een nieuw, voor drie jaar geldend, "Programma voor Ideologische Samenwerking" tot stand tussen de Communistische Partijen van Roemenië en de Sovjet-Unie. Het is de eerste zodanige overeenkomst tussen Roemenië en enig Warschaupaktland en het bekroonde een driedaags bezoek van de Sovjet partijsecretaris Zimyanin. De besprekingen met Ceaucescu, partij-ideoloog Burtica en partijsecretaris Andrei belast met buitenlandse betrekkingen werden in de Roemeense media in ongewoon warme taal beschreven.

Soortgelijke overeenkomsten van de Sovjet-Unie met andere Oost-europese landen voorzien, waarschijnlijk, in periodieke consultaties en ontmoetingen tussen de partijleiders van de betrokken staten. Er zijn geen aanwijzingen dat Boekarest zich verplicht heeft standpunten over ideologische zaken met Moskou te coördineren. Wel bezocht Andrei in juni Moskou, waar hij "aktuele internationale zaken en andere kwesties van wederzijds belang" besprak met de Sovjet CC-secretarissen Ponomarev en Rusakov, die belast zijn met de relaties met respectievelijk niet-regerende en regerende Communistische Partijen (Ponomarev is tevens kandidaat-lid van het Sovjet Politbureau).

(C-3) (R/W)

Commentaar: De toegenomen contacten met de Oosteuropese landen doen vermoeden dat deze blijven streven naar een grotere betrokkenheid van Roemenië in het Warschaupakt en de Comecon. Waarnemers menen echter dat Ceaucescu, evenals Tito, is uitgenodigd China te bezoeken, en dat de consultaties verband houden met deze uitnodiging en met de Conferentie van Belgrado. Het feit echter dat Roemenië voor de eerste maal een ideologisch samenwerkingsprogramma met de Sovjet-Unie is overeengekomen wijst op een grotere betrokkenheid, ongeacht of China en Belgrado een rol spelen in de consultaties. Deze betrokkenheid gaat, getuige de Oostduits-Roemeense vriendschapsverklaring, niet zover dat volledige integratie in het Warschaupakt plaats vindt. Ook blijven de contacten met China en Joegoslavië doorgaan (zie MO 4/77). Bij een eventueel Sovjet of Warschaupaktoptreden in of tegen Joegoslavië is Roemenië daarom waarschijnlijk een weinig betrouwbare partner voor Moskou, c.s. De interne cohesie in het Warschaupakt lijkt wel fraktioneel groter te worden, doch bij de huidige stand van zaken heeft dit voor het Westen waarschijnlijk geringe betekenis.

enstgeheim 4. Bulgarije

- a. Na het bezoek van de Bulgaarse partijleider Zhivkov aan de Sovjet-Unie, van 30 mei tot 4 juni jl., wordt van Bulgaarse zijde de theorie van veelomvattende samenwerking sterk benadrukt. Deze "comprehensive co-operation" of "allseitige Zusammenarbeit" kwam ook tot uitdrukking in het slotcommuniqué (31 mei) van het bezoek aan Moskou.

(B-1) (W)

- b. De "Frankfurter Allgemeine Zeitung" vertaalt deze wil tot veelzijdige samenwerking op alle maatschappelijke terreinen in de "theorie van het organiek samengroeien" (organischen Zusammenwachsen). Daaruit kan dan volgens deze krant voortvloeien dat de Sovjet-Unie mede verantwoordelijk wordt voor de Bulgaarse politiek met betrekking tot Macedonië, voor het aanleggen van versterkingen bij de Joegoslavische grenzen en voor de weigering van Bulgarije het idee van multilaterale samenwerking op de Balkan uit te bouwen.

(C-5) (W)

- c. De nadruk, die Zhivkov op de integratietheorie met de Sovjet-Unie legt, doet volgens de "Frankfurter Allgemeine Zeitung" vermoeden dat binnen de Bulgaarse CP weerstanden tegen deze verregaande samenwerking bestaan. In dit verband wordt de recente afzetting van het Politburo-lid Boris Velchev genoemd. (Zie MO 4/77), alsmede andere wijzigingen in het CC-secretariaat en in de Regering. Het is echter geenszins zeker dat bij deze veranderingen een nationale reactie tegen Zhivkovs integratiepolitiek in het spel is.

(C-6) (W)

afidentieel

Commentaar: Het is reeds langer bekend dat Bulgarije tot de trouwste bondgenoten van de Sovjet-Unie behoort. Ook is bekend dat gestreefd wordt naar een verdergaande samenwerking en integratie, zij het primair op ideologisch, economisch, technologisch/wetenschappelijk en militair terrein. Ook de buitenlandse politiek lijkt steeds meer op elkaar afgestemd te worden, zoals blijkt uit de samenwerking in het kader van het Politiek Consultatief Comité van de WP-staten, en in het recent gevormde "Comité van Ministers van Buitenlandse Zaken van het WP".

Tóch moet betwijfeld worden of de "organieke integratietheorie" op dit moment Sovjet steun inhoudt voor de Bulgaarse politiek jegens Joegoslavië met betrekking tot Macedonië. Enerzijds tracht Brezhnev langs vreedzame weg een politieke koerswijziging c.q. -aanpassing in Joegoslavië te verwezenlijken, welke mogelijk na Tito's dood gemakkelijker realiseerbaar zal zijn (de verwachte Joegoslavische partijhervormingen kunnen hier echter roet in het eten gooien), anderzijds zou Sovjet steun aan de Bulgaarse Macedonië-politiek voor de Sovjet-Unie zelf nadelige gevolgen kunnen hebben, daar Macedonisch-nationalistische aspiraties in het spel zijn. Dit zou voor nationaliteiten binnen de Sovjet-Unie, of in grensgebieden met andere staten, aanleiding kunnen vormen zelf ook initiatieven te nemen voor hereniging en/of grotere autonomie.

In het minder waarschijnlijke geval dat de gesignaleerde steun aan de Bulgaarse Macedonië-politiek reëel is, kan dit impliceren dat de Sovjet-Unie de hoop heeft opgegeven uitsluitend middels diplomatieke pressie de Joegoslavische koers in zijn voordeel te doen veranderen. Mogelijk is dan dat de Sovjet-Unie zal trachten via, bijvoorbeeld, Bulgaars-Joegoslavische grensincidenten zijn invloed in Joegoslavië te vergroten, hetgeen wel kan resulteren in destabilisatie van de Europese verhoudingen, en in risico's voor de Detente-politiek. Ook is het mogelijk dat bedekte steun aan Bulgarije door de Sovjet-Unie als een troefkaart gebruikt wordt om veranderingen nú of ná Tito's dood af te dwingen: De Sovjet-Unie zou vooralsnog niet openlijk bij de zaak betrokken raken en de risico's daarmee verkleinen. Indien de Sovjet-Unie de Bulgaarse Macedonië-politiek werkelijk steunt rijst voor het Westen de vraag in hoeverre Joegoslavië gesteund dient te worden. Denkbaar zijn diplomatieke stappen, wapenleveranties en bedekte of openlijke directe steun. Gezien de in MO 4/77 gesignaleerde bezoeken van hooggeplaatste Amerikaanse functionarissen aan Joegoslavië is mogelijk door het Westen,

en met name de VS, reeds duidelijk gemaakt dat een ingrijpen in Joegoslavië niet aanvaardbaar is. Een "follow-up" hiervan zal echter in enigerlei vorm nodig zijn. Mede gezien dit signaal lijkt de vermelde Sovjet steun tamelijk onwaarschijnlijk, zij het dat deze niet zonder meer naar het rijk der fabels verwezen kan worden. Bovendien blijft de mogelijkheid aanwezig dat Bulgarije zonder (Sovjet steun) "vervelend gaat doen" jegens Joegoslavië, ondanks het slotaccord van Helsinki of verdragsrechtelijke verplichtingen. Ook dan kan het nodig blijken dat het Westen een signaal geeft m.b.t. zijn betrokkenheid.

5. Albanië

ienstgeheim

Medio mei berichtte "The Economist" dat de Albanese leiders-na Tito's dood in Joegoslavië-problemen vreezen. Voor hun eigen situatie speelt hierbij een rol dat de Sovjet-Unie terug wil keren in de duikbootbasis in Vlorë, die in 1960 moest worden verlaten. De Albanese partijleider Enver Hoxha heeft mede daarom tijdens het partijcongres van november jl. gezegd dat als iemand (lees: de Sovjet-Unie) in Joegoslavië ingrijpt, de Albanen dan tot de laatste man aan de zijde van de Joegoslaven zullen vechten. In dit verband is wellicht ook van belang dat overal in Albanië "paddestoelachtige" bomshelters verrijzen. Volgens een officiële toeristenbegeleider wordt dit laatste verklaard door te wijzen op het feit dat Albanië wordt omringd door imperialistische en revisionistische vijanden en dat de bunkers deel uitmaken van de verdedigingsstrategie van de Albanese CP.

(F-3) (W)

onconfidentieel

Commentaar: De laatste jaren zijn de betrekkingen tussen Albanië en Joegoslavië niet bepaald hartelijk te noemen, hoewel zij beter zijn dan lange tijd het geval is geweest. Problemen zijn er rond de Albanese minderheid in zuidelijk Joegoslavië. Tegelijkertijd geldt dat noch Albanië, noch Joegoslavië, hartelijke betrekkingen met de Sovjet-Unie onderhoudt, en dat beide een ingrijpen in hun eigen Communistische koers vrezen. Voor beide landen geldt voorts dat zij de Sovjet aanwezigheid in de Middellandse Zee kunnen vergemakkelijken en dat zij daarmee de strategische positie van de Sovjet-Unie kunnen versterken. Daadwerkelijke steun van Albanië aan Joegoslavië bij een eventueel Sovjet ingrijpen lijkt een reële mogelijkheid, mede omdat de gezamenlijke belangen vis-à-vis de Sovjet-Unie waarschijnlijk zwaarder wegen dan hun onderlinge geschilpunten. In dit verband kan er ook op worden gewezen dat Albanië reeds eerder (in 1969) "totale solidariteit met Roemenië en Joegoslavië" had uitgedrukt "met het oog op Sovjet militaire druk op deze twee landen". Hoewel Hoxha's uitspraak voor Joegoslavië een steun in de rug betekent, is - gezien de beperkte omvang en de relatief verouderde uitrusting van de strijdkrachten - de Albanese toezegging voor Joegoslavië militair van geringe betekenis, mede doordat de Joegoslavische en Albanese strijdkrachten geen ervaring hebben met onderlinge samenwerking.

6. Joegoslavië

Confidentieel a. Op 31 mei werd in Belgrado in partijkringen officieus bekend dat het huidige, uit 12 leden bestaande, Uitvoerende Comité van de Joegoslavische Communistische Bond (JCB) zal worden vervangen door een nieuw "gestroomlijnd" zeven-mans beleidsvormend orgaan, dat wordt aangeduid als een "Politiek Bureau", vergelijkbaar met de Politburo's in andere Socialistische staten.

Het is de bedoeling dat dit bureau optreedt als een sterke partijkern, die de continuïteit van de onafhankelijke Joegoslavische buitenlandse politieke koers en van het Joegoslavische economische stelsel moet veilig stellen, welk stelsel is gebaseerd op het unieke "arbeiders-zelfbestuur".

Tegelijk met de vorming van het "Politieke Bureau" worden andere organisatorische veranderingen verwacht. Zo zal het Uitvoerende Comité worden omgezet in een Partijsecretariaat, dat zal worden belast met het beheer van de dagelijkse gang van zaken en met de uitvoering van de besluiten van het "Politieke Bureau". Ook zal het 47 leden tellende Partijpresidium van de JCB gereduceerd worden tot een 20-mans orgaan. Ieder der zes Joegoslavische republieken zal hierin door drie man zijn vertegenwoordigd en de twee autonome gebieden door ieder één man.

b. De zes naast Tito optredende leden van het "Politieke Bureau" zullen door het 11e Congres van de JCB aangewezen dienen te worden. Dit Congres, dat wordt voorbereid door Stane Dolanc -de huidige secretaris van het Uitvoerende Comité - zal naar verwachting in de zomer van 1978 plaatsvinden. Toch worden nu al namen genoemd, waarbij met name Kardelj, Bakaric en Peter Stombolic op de voorgrond treden. Zij zijn thans lid van zowel de Presidentiële Raad - het hoogste staatsorgaan in Joegoslavië - als van het Partijpresidium en het zijn oude getrouwen van Tito uit de oorlogsjaren. Verder worden Dolanc en het Partijpresidium-lid Kiro Gligorov genoemd. De zevende plaats is waarschijnlijk voor een "legervertegenwoordiger" bestemd, zonder duidelijke naamaanwijzing.

c. In het huidige Uitvoerende Comité wordt het leger vertegenwoordigd door de Kroatische kolonel-generaal Ivan Kukoc, wiens huidige functie te laag wordt geacht voor een kandidaat voor het Politieke Bureau. Behoudens een tussentijdse funktiewijziging voor Kukoc heeft de Servische generaal Ljubicic de beste papieren voor de zevende plaats in het PB.

Hij is thans Minister van Defensie en lid van het Partijpresidium. Hierdoor zou het PB twee Serven (Stambolic, Ljubicic), twee Kroaten (Tito, Bakaric) en twee Slovenen (Kardelj, Dolanc) tellen.

- d. Binnen het "Politieke Bureau" zou Dolanc (51) leiding gaan geven aan het werk, waardoor hij ná Tito in de partijleiding "eerste onder zijns gelijken" zou zijn.

Deze benoeming zou resulteren in het afstaan van zijn post als secretaris van het Uitvoerende Comité aan de jonge partijleider van Bosnië-Herzegowina, Branko Mikulic, die de reputatie heeft op strenge discipline te staan.

Deze functie zou Mikulic's eerste belangrijke rol in Belgrado worden. In het verleden hebben Dolanc en Mikulic onenigheid gehad over beleidszaken.

- e. Begin juni werd bekend dat President Tito vanaf 25 augustus aansluitende bezoeken aan de Sovjet-Unie, China, Noord-Korea en wederom aan de Sovjet-Unie zal brengen. Omdat de CP'en van Joegoslavië en China geen formele betrekkingen onderhouden vindt Tito's bezoek uit hoofde van zijn presidentiële functie plaats.

(C-3) (W/G/R)

Commentaar: ad a.: De versterking van de organisatorische structuur van de JCB houdt waarschijnlijk verband met de hoge leeftijd en de binnen afzienbare tijd te verwachten dood van Tito. De voorgestelde veranderingen zijn mede daarom plausibel. De nieuwe structuur biedt de mogelijkheid meer alert op nieuwe ontwikkelingen te reageren, waarbij met name aan Tito's verscheiden gedacht kan worden. De voorgestelde veranderingen lijken duidelijk tot doel te hebben de partij slagvaardiger te maken door inkrimping van de huidige topzware partijstructuur.

Een relatie met het verscheiden van Tito zou ook kunnen blijken uit de aandacht die de laatste zes maanden aan civiele-verdedigingsoefeningen is besteed. Het benadrukken van het veilig stellen van de continuïteit in de Joegoslavische binnen- en buitenlandse politiek wijst hier eveneens op.

- ad b.: De huidige partijstructuur is het produkt van de gecompliceerde verhoudingen tussen de Joegoslavische republieken. Ook de nieuwe structuur houdt hier rekening mee. In dit verband is de waarschijnlijke samenstelling van het nieuwe Politieke Bureau van belang, omdat dit een afspiegeling vormt van de relatieve omvang van de Serven, Kroaten en Slovenen in de Joegoslavische bevolking en partij, zij het dat de Serven ondervertegenwoordigd zouden zijn. Minderheidsgroeperingen lijken echter in de top invloed te moeten prijsgeven, hetgeen aanleiding kan geven tot problemen.
- ad c.: Met betrekking tot de deelname van een legervertegenwoordiger in het Politieke Bureau is de situatie minder duidelijk. Sinds het 10e Partijcongres van de JCB en de invoering van een nieuwe grondwet in 1974 is de invloed van het leger in de politieke beleidsorganen vergroot. Dit kan van belang zijn voor de periode ná Tito's dood. Het ligt daarom in de lijn der verwachtingen dat het zevende lid van het Politieke Bureau uit de strijdkrachten afkomstig zal zijn. Zekerheid hierover bestaat echter geenszins. Een betrouwbaar oordeel over de eventuele kansen van Ljubicic kan dan ook in dit stadium nog niet worden gegeven. Daar Kukoc's militaire rang, kolonel-generaal, één van de hoogste is, en gezien zijn (vroegere) functie als "assistant federal secretary for personnel", vormt zijn Kroatische nationaliteit waarschijnlijk zijn grootste struikelblok.
- ad d.: Met betrekking tot de opvolging van Tito zélf lijkt Dolanc thans de beste papieren te hebben. Hij is weliswaar jonger en minder ervaren dan de overige (kandidaat-) leden van het nieuwe Politieke Bureau, doch hij is in 1972 door Tito zélf "ingehuurd", welk feit gezien de hoge leeftijd van de andere kandidaat-leden, een pré voor Dolanc kan betekenen, omdat dit op langere termijn een grotere continuïteit kan garanderen. Een andere kanshebber voor de opvolging van Tito, Edvard Kardelj (67), is volgens meerdere berichten ernstig ziek.

Hij zou daarom minder geschikt zijn als opvolger/ plaatsvervanger voor de nu 85-jarige president/ partijleider. De verwachte benoeming van Mikulic tot secretaris van het Partijsecretariaat, thans Uitvoerend Comité, lijkt strijdig met de versterking van Dolanc's positie, gezien de gesignaleerde onenigheid over beleidszaken. Mogelijk is het de bedoeling "checks and balances" aan te brengen om te voorkomen dat één al té machtige leider gaat optreden. Dit kan op langere termijn eveneens de continuïteit bevorderen.

ad e.: Tito's aangekondigde bezoek aan China wordt diens eerste bezoek na een geleidelijke verbetering van de Chinees-Joegoslavische betrekkingen gedurende de laatste vijf jaar. Op grond van de bezoeken aan Moskou op zowel de heen- als terugreis wordt gespeculeerd dat Tito streeft naar een toenadering tussen Peking en Moskou. Gezien de recente hervatting van de polemiek tussen de Sovjet-Unie en China lijkt een bemiddelingspoging echter minder waarschijnlijk. Vermoedelijk wil Tito door zijn bezoek aan Moskou de indruk vermijden dat zijn toenadering tot China ten koste van de relaties met de SU gaat. Tegelijkertijd onderstreept Joegoslavië met deze bezoekenreeks zijn eigen onafhankelijke buitenlandse politieke koers: het onderhouden van relaties met alle staten die daarvoor belangstelling hebben.

Tot slot kan gesteld worden dat de voorgenomen bezoeken een aanwijzing vormen dat Tito is "still going strong". Tegelijkertijd blijkt uit de aangekondigde organisatorische wijzigingen dat zorg voor de toekomst bestaat.

De nieuwe structuur biedt duidelijk mogelijkheden voor een grotere bestuurscontinuïteit na het verscheiden van Tito. De perspectieven voor een relatief probleemloze overgang naar het post-Tito tijdperk lijken daarom verbeterd.

Hoofdstuk B: Economieidentieel 1. Sovjet-Uniea. Tankproductie

De ingebruikneming van tenminste 1.000 T-72 tanks bij de GSVG sinds de herfst van 1976 is een duidelijke illustratie van de grote productiecapaciteit van de Sovjet tankindustrie .

Gedurende vele jaren maakte de T-62 het belangrijkste deel uit van de tankproductie in de Sovjet-Unie, maar sinds 1974 worden deze tanks noch in de Sovjet-Unie noch in de NSWP-landen meer geproduceerd. In hetzelfde jaar werd een begin gemaakt met de serieproductie van de T-72. Eind 1976 waren er plm. 5.000 T-72's geproduceerd waarvan ongeveer 2.400 alleen al in dat jaar. Verwacht mag worden dat de productie in 1977 verder nog zal toenemen tot ongeveer 3.000 stuks per jaar. De T-72 wordt gemaakt door dezelfde industriële combinaties welke vooreen de T-62 produceerden, en nu nog steeds de T-55 maken, die voornamelijk bestemd is voor export naar ontwikkelingslanden. Het is niet bekend hoelang de Sovjet-Unie zal doorgaan met de T-55 productie. Mocht de Sovjet-Unie besluiten om deze productie stop te zetten dan bestaat de mogelijkheid dat de jaarlijkse T-72 out-put nog verder zal toenemen.

De T-55 wordt verder nog steeds geproduceerd in Polen en Tsjechoslowakije. In 1976 ongeveer 500 stuks per land, voornamelijk bestemd voor de export. Verwacht mag worden dat de T-55 productie in deze landen tenminste tot eind 1978 zal worden gehandhaafd. Het is in eerste instantie onwaarschijnlijk dat Polen, of Tsjechoslowakije na beëindiging van hun T-55 programma's zullen overgaan tot de productie van de T-62, die dan niet meer up-to-date is, maar de beide landen zullen dan waarschijnlijk direkt de T-72 gaan produceren. Mocht de Sovjet-Unie echter beslissen dat export van de T-72 naar derde-wereldlanden te grote veiligheidsrisico's met zich meebrengt, terwijl de T-55 daar geen afzet meer kan vinden aangezien dit type als verouderd zou worden beschouwd, dan moet niet worden uitgesloten dat Polen en Tsjechoslowakije toch overgaan op de T-62 productie voor WP-exportdoeleinden.

In de laatste 10 jaar werd ongeveer 40 percent van de Sovjet uitgaven voor de landstrijdkrachten (exclusief munitie) besteed voor de aankoop van middel-zware tanks. Gezien dit grote aandeel en het feit

dat de productiekosten van de T-72 geschat worden ongeveer 50 percent hoger te liggen dan die van de T-62 moet verondersteld worden dat de Sovjet uitgaven voor de landstrijdkrachten in de laatste twee jaar aanzienlijk zijn toegenomen.

Ondanks deze hoge kosten zijn er echter geen aanwijzingen dat de Sovjet-Unie van plan is om het aantal middel-zware tanks bij de landstrijdkrachten in de nabije toekomst te verminderen.

Dit betekent dat de Sovjet-Unie verreweg de grootste producent van middel-zware tanks ter wereld zal blijven: in 1976 produceerde dit land tweemaal zoveel tanks als alle NAVO-landen tezamen.

(B-3) (G)

ns:geheim

2. Oost-Duitsland

a. Recente economische ontwikkeling

De vertraagde economische groei in de DDR die in 1975 begon zette zich ook in 1976 voort. In dit laatste jaar nam het Netto Materieel Product (NMP)^x met slechts 3,7 percent toe hetgeen beduidend minder is dan de 5,3 percent waar het plan-1976 in voorzag; het is tevens het laagste groeicijfer sinds 1963 (+3%). De belangrijkste reden voor dit lage groeicijfer is de slechte oogst in 1976 geweest die 9,8 percent lager was dan in 1975 (de laatste lag weer 3,3 percent lager dan in 1974). De droogte in de zomer-1976 heeft hier zeer duidelijk zijn invloed doen gelden en de DDR zag zich gedwongen om schaarse harde-valuta te besteden voor de import van agrarische producten met name voedergranen. De belangrijkste externe factor die voor het lage groeicijfer verantwoordelijk was, is de Sovjet-Unie geweest. Sinds 1975 heeft de Sovjet-Unie zijn exportprijzen naar de COMECON-landen voor energie en grondstoffen aanzienlijk verhoogd, hetgeen de handelsbalans van de DDR met de Sovjet-Unie duidelijk negatief beïnvloedde.

(1) De industriële sector

In 1976 groeide de industriële productie, volgens de officiële cijfers, met 5,9 percent ten opzichte van 1975 (plan +6%). In vrijwel alle industriële sectoren werden de plancijfers

x

NMP is het Oosteuropese equivalent van het westerse BNP; diensten, afschrijvingen en administratieve kosten zijn hier echter niet in opgenomen.

(nagenoeg) gerealiseerd. De sector machinebouw rapporteerde resultaten volgens plan terwijl in de sectoren kolen en energie, electronica en metallurgie zelfs resultaten werden gerapporteerd die boven de plan-streefcijfers lagen.

(2) Investeringsen

De investeringen groeiden in 1976 sneller dan het plan voorzag, namelijk met 6,8 percent i.p.v. met 6,5 percent. De belangrijkste investeringsobjecten lagen in de sectoren energiewinning en de ligniet mijnbouw. In de bouwsector lagen de investeringen hoger dan het plan (+6,8% i.p.v. +6,3%). Dit is van belang aangezien de resultaten in de bouw de laatste jaren enigszins teleurstellend genoemd kunnen worden. Ook werd er zwaar geïnvesteerd in de consumptiegoederensector.

(3) Landbouw

De gerapporteerde opbrengst per hectare bedroeg t.o.v. 1975: aardappels 66%; graan 88%; suikerbieten 67%; wortelgewassen 74%; hooi 81%.

De cijfers over de veeproductie doen vermoeden dat het niveau 1975 gehandhaafd bleef of iets gedaald was. Zo lag het aantal runderen in november 1976 1 percent onder het aantal in november 1975, varkens - 2 percent en hoenderen + 2,5 percent.

(4) De consument

Het gemiddelde netto-inkomen nam in 1976 met 4 percent toe (minimum loon 400 mark per maand). Het reële inkomen per hoofd van de bevolking steeg met 5 percent, de kleinhandelsomzet met 4,3 percent, de goederenproductie met 5,6 percent en de voedselproductie met 3,1 percent.

Hiernaast stegen de regeringssubsidies voor huisvesting, onderwijs, gezondheid, recreatie, consumentengoederen-prijsstabilisatie, etc. met plm. 14 percent. Deze stijging doet vermoeden dat er in de DDR sprake is van een inflationaire trend, die weliswaar niet in de consumentenprijzen direct tot uitdrukking komt, maar door de overheid dient te worden opgevangen.

(5) Handel met het buitenland

De officiële gegevens over de buitenlandse handel waren zeer sumier hetgeen waarschijnlijk betekent dat er sprake is van een belangrijke verslechtering van de betalingsbalans met het buitenland. In marken uitgedrukt werd gesteld dat het totale handelsvolume in 1976 met 14 percent was toegenomen (plan: 9,7%; 1975 t.o.v. 1974: + 16,2%). Verder werd gesteld dat de DDR de handelsverplichtingen met de COMECONlanden was nagekomen.

De handel met het westen werd zeer kort afgedaan, namelijk met de vaststelling dat deze handel was toegenomen, en voorts dat westerse inflatie de DDR-importen beduidend duurder maakte.

De buitenlandse handel maakt ongeveer een kwart uit van het NMP van de DDR. In het verleden vertoonde de handelsbalans van de DDR met het westen steeds een belangrijk deficiet, hetgeen deels gecompenseerd werd door het belangrijke overschot op de handelsbalans met de COMECON-partners. Er is momenteel waarschijnlijk sprake van een sterke verslechtering van de handelsbalans met deze partners, veroorzaakt door de sterk gestegen interblokprijzen voor energie en grondstoffen, hetgeen er toe leidde dat de DDR-handelsbalans in 1976 een tekort vertoonde van \$1,2 miljard (een record) waarvan ongeveer 1 miljard US\$ in harde valuta.

De harde-valuta-schuld van de DDR wordt voor eind 1976 geschat op 5,5 miljard US\$ met een "debt service ratio" van ongeveer 30 percent (1975: 22%).

(6) Plan 1977

Het plan 1977 kan als redelijk realistisch worden gekwalificeerd.

Uitgaande van een hogere opbrengst in de agrarische sector en een vervulling van de industriële streefcijfers mag worden verwacht dat het NMP in 1977 met ongeveer 5,5 percent zal toenemen (plan: 5,3%). De investeringen zullen ongeveer met hetzelfde percentage stijgen als in 1976, tenminste indien regeringssubsidies niet sneller zullen stijgen dan in 1976 het geval is geweest.

Van groot belang voor de economische ontwikkeling is de exportprijsontwikkeling van Sovjet energie en grondstoffen. De Sovjet olieprijsen werden in januari 1977 matig verhoogd (zie MO 2/77) hetgeen van positieve invloed zal zijn op de economische ontwikkeling in de NSWP-landen, waaronder de DDR. Een belangrijke factor is echter ook de economische recessie in het westen .

De OESO-voorzichten op dit gebied zijn niet al te optimistisch te noemen en de DDR zal waarschijnlijk ook moeilijkheden ondervinden bij de afzet van zijn produkten in geïndustrialiseerde westerse landen. Gezien de schuldenpositie van de DDR kan dit op langere termijn ertoe leiden dat dit land moeilijkheden zal ondervinden bij het vinden van nieuwe harde-valuta-credieten, hetgeen na 1977 de economische ontwikkeling negatief kan beïnvloeden.

Hoofdstuk C: Landstrijdkrachten1. Activiteitena. Warschaupakt(1) Activiteiten Warschaupaktlandstrijdkrachten algemeen

Aansluitend aan de basisopleiding, volgend op de voorjaarspersoneelwisseling, werd gedurende de verslagperiode een begin gemaakt met de functie- en onderdeelopleiding. Bij de GSVG en de Tsjechoslowaakse strijdkrachten heeft dit reeds geleid tot enkele gezamenlijke oefeningen van land- en luchtstrijdkrachten. Zoals reeds enkele jaren kan worden waargenomen gaat het hierbij om volgens een vast patroon verloopende oefeningen, welke veelal afwisselend door de bataljons van een regiment en in een later stadium door de regimenten van een divisie worden uitgevoerd.

(2) Warschaupakt Commandopostoefening

In de periode 28 mei - 9 juni vond een omvangrijke Warschaupakt CPX plaats. Deze oefening omvatte het gehele "Theater van Militaire Operaties Centraal Europa" met het zwaartepunt der activiteiten in Polen, Tsjechoslowakije en de DDR. Diverse waarnemingen in deze landen duiden op verplaatsingen van elementen van (hoge) staven en/of verbindingseenheden. De oefening werd vooral gekenmerkt door omvangrijke vliegbewegingen, van de zijde van de Sovjets uitgevoerd door vliegtuigen van AEROFLOT, VTA en van de Marine Lsk, alsmede van NSWP-transporteenheden. Dagelijks werden tientallen verbinding- en transportvluchten t.b.v. "VIP's" uitgevoerd naar een twintigtal in genoemde landen gelegen Sovjet en nationale vliegvelden. Het overige militaire en civiele vliegverkeer werd tijdens deze "VIP-vluchten" meerdere malen stilgelegd. Tot deze "VIP's" behoorden de Sovjet Mindef, Ustinov, de WP-Opperbevelhebber, Kulikov, de Sovjet CGS, Ogarkov (waarschijnlijk), de Sovjet Opperbevelhebber Zeestrijdkrachten, Gorshkov, de Sovjet Opperbevelhebber Luchtstrijdkrachten, Kutachov en de Bevelhebber Baltische Vloot, Kozov.

Met betrekking tot de deelnemende eenheden kon geen duidelijk beeld worden verkregen. Aangenomen wordt dat deelname door de landstrijdkrachten beperkt bleef tot staven van legers en hoger. Mogelijk was het doel van deze oefening het testen van een (nieuw?) "Command and Control System".

- (3) Sedert medio juni worden in het no-deel van de DDR activiteiten waargenomen welke verband houden met een in dit gebied te houden Warschaupaktoefening, genaamd "WAL '77". Het betreft hier een oefening met deelname van zee-, land- en luchtstrijdkrachten. Uit de tot nu toe beschikbare informatie kan worden afgeleid dat zwaartepunten zullen liggen bij de zee- en luchtstrijdkrachten in de vorm van amfibische en waarschijnlijk luchtlandingen. Voor wat betreft de landstrijdkrachten zijn er aanwijzingen voor deelname door elementen van de Oostduitse grenstroepen, elementen van 8 Mechdiv/5 Lr (29 Mechreg) en mogelijk van de Poolse 7 Zldiv.

In de periode 16 - 22 juni vond in het gebied zuidelijk van Rügen een oefening plaats. Waarschijnlijk ging het hierbij om een vóór-oefening.

Hierbij werden luchtlandingen gesimuleerd.

Bij het afsluiten van dit maandoverzicht was nog onvoldoende informatie beschikbaar betreffende aard en omvang van de oefening om tot een verantwoorde beoordeling te kunnen komen.

b. Sovjet-Unie

De oefening "KARPATY"

Geheel overeenkomstig de richtlijnen van "Helsinki" heeft de Sovjet-Unie een aanstaande oefening aangekondigd. Het betreft de oefening "KARPATY" die in de periode 11 - 16 juli aanstaande in het gebied Lvov - Lutsk - Rovno (MD-Karpathen) zal worden gehouden. Volgens Sovjet opgave zal het aantal deelnemers ongeveer 27.000 man bedragen. Doel van de oefening is "het beter op elkaar afstemmen van het optreden van land- en luchtstrijdkrachten".

Tevens werden waarnemers uitgenodigd en wel uit de BRD, Frankrijk, Italië, Oostenrijk, Zwitserland, Joegoslavië en uit alle Warschaupaklanden.

Gelet op het feit dat - afgaande op de ervaringen bij eerdere Sovjet oefeningen - relatief veel waarnemers zijn uitgenodigd en de keuze van waarnemers minder selectief is, wordt aangenomen dat de militaire betekenis van de oefening gering zal zijn en dat deze een sterk demonstratiekarakter zal hebben.

c. Oost-Duitsland

Tijdelijk Verboden Gebied 7/77

In de DDR werd het eerste tijdelijk verboden gebied na de voorjaarspersoneelwisseling ingesteld voor de periode 262359a jun - 012359a jul.

TVG 7/77 omvat twee relatief omvangrijke gebieden, één ten noorden en één ten zuiden van Berlijn (voor de globale ligging, zie blz. 37).

Bij het afsluiten van dit maandoverzicht was nog niet bekend wat het doel van deze restrictie is. Bijzondere activiteiten verbandhoudende met dit TVG werden nog niet waargenomen.

fidentieel 2. De bevelvoering van het Warschaupakt

Er is wat meer klaarheid gekomen in de relatie tussen de Sovjet Generale Staf, de generale staven van de NSWP-landen en de gecombineerde Staf van de Warschaupaktstrijdkrachten.

- a. De gecombineerde WP-staf, die zijn hoofdkwartier heeft in Moskou, is relatief klein; de staf is samengesteld uit officieren, afkomstig van alle lidstaten.

De dagelijkse leiding berust bij de chef van de staf - generaal Gribkov; de werkzaamheden zijn gericht op de coördinatie van de nationale militaire inspanningen van de lidstaten in vreedstijd.

- b. De gecombineerde staf is niet verantwoordelijk voor het ontwerpen van operatieplannen en zelfs niet voor het ontwerpen en leiden van WP-oefeningen.

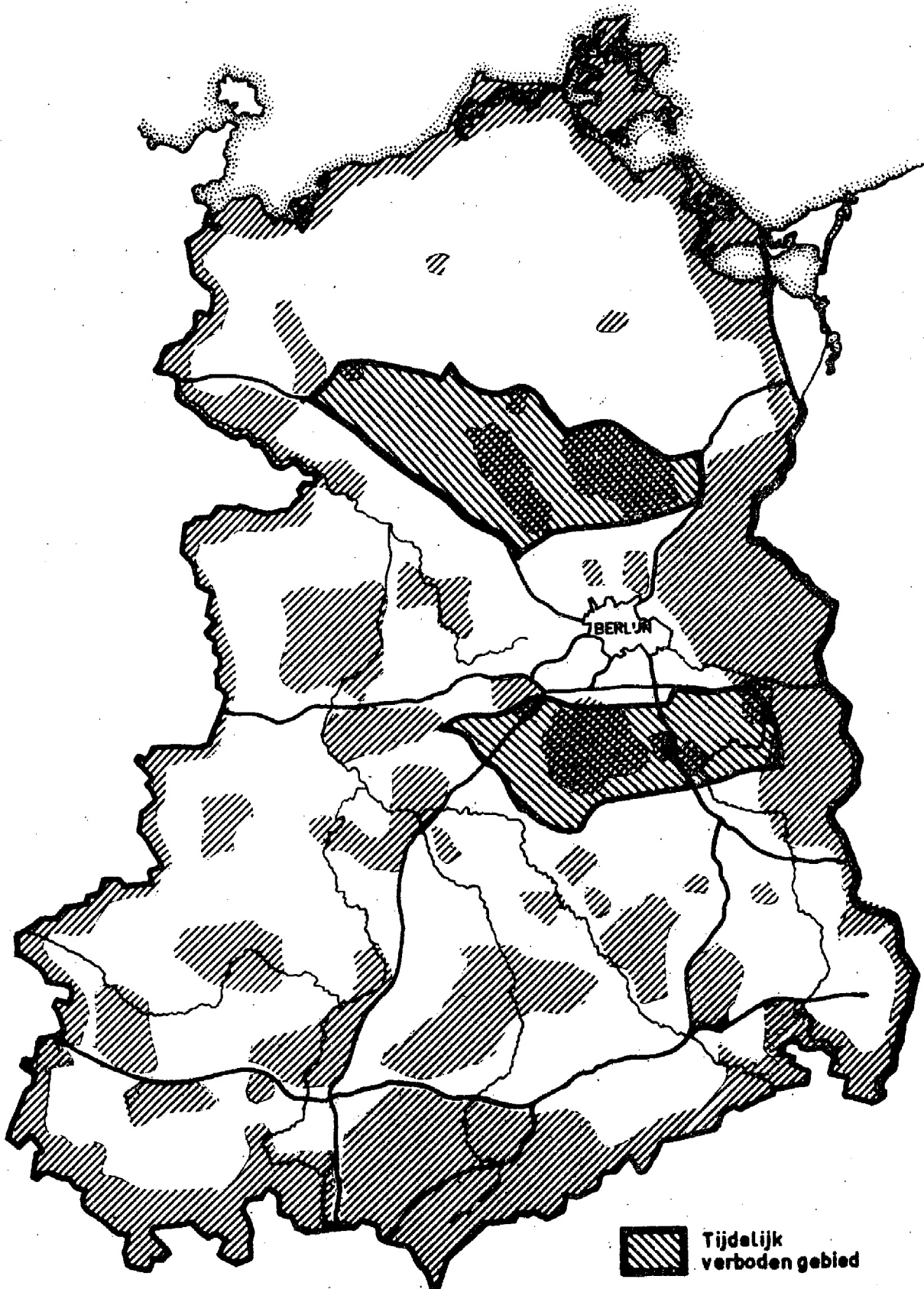
Deze zaken zijn volledig in handen van de nationale generale staven, onder de dominerende leiding van de Sovjet Generale Staf, die de supervisie heeft over alle militaire planning van het WP.

- c. De mogelijkheid bestaat dat de gecombineerde WP-staf in oorlogstijd wel operationeel uitvoerende macht krijgt en de kern vormt van het hoofdkwartier van een oorlogstheater of van een theater van militaire operaties.

(B-2) (G)

TIJDELIJK VERBODEN GEBIED nr 7/77

262359 o jun — 012359 o jul

 Tijdelijk verboden gebied

 Permanent verboden gebied

Hoofdstuk D : Transport en VerkeerConfidentieel 1. Electrificatie breedspoorlijn in Tsjechoslowakije

Begin 1977 zijn de electrificatiewerkzaamheden aan de Russische breedspoorlijn in Tsjechoslowakije op het traject Velda-Ida-Trebisov beëindigd.

De electrificatie van de gehele ca 100 km lange lijn zal eind 1977 gereed zijn.

(C-3) (R)

Commentaar: De enkelsporige breedspoorlijn Uzhgorod-Matovce-Hornad-Haniska-Velka Ida werd in 1966 geopend voor de aanvoer van grondstoffen uit de Sovjet-Unie naar het ijzer- en staalcomplex in de omgeving van Kosice (Oostelijk Tsjechoslowakije).

De lijn wordt momenteel niet alleen meer gebruikt voor de aanvoer van ijzererts maar ook - ter ontlasting van het overlaadcomplex Cierna Nad Tisou - voor de invoer van Russische personenauto's.

Verder worden er militaire transporten waargenomen en sinds kort ook reizigerstreinen, waarvan het materieel van andere onderstellen wordt voorzien bij Vihybna Hornad. Tengevolge van de electrificatie, die noodzakelijk is geworden door de toename van het goederenverkeer tussen de Sovjet-Unie en Tsjechoslowakije, wordt de capaciteit aanzienlijk vergroot.

Momenteel kunnen max. 24 treinen met een bruto treingewicht van 3.600 ton in iedere richting worden vervoerd (dieseltractie, twee locomotieven). Na de electrificatie zal dit aantal max. 40 treinen bedragen, ieder met een bruto treingewicht van 4.200 ton (twee locomotieven, ieder met een vermogen van 2.000/3.000 pk).

DEEL II: Midden-Oosten/Afrikaconfidentieel 1. Egypte/Sovjet-Unie

De Egyptische minister van Buitenlandse Zaken Fahmi heeft een drie-daags bezoek gebracht aan de Sovjet-Unie. In Moskou heeft Fahmi besprekingen gevoerd met zijn ambtgenoot Gromyko en met partijleider Brezhnev. Naar verluidt zijn concrete maatregelen besproken "die een principiële basis voor een lange periode van normalisatie van de betrekkingen tussen beide landen kunnen vormen".

(B-3) (W,G)

Commentaar: Reeds in november 1976 hadden Fahmi en Gromyko te Sofia besprekingen gevoerd met het doel de gespannen bilaterale betrekkingen te verbeteren.

Dit overleg was echter niet succesvol geweest. Sindsdien waren de relaties tussen beide staten zelfs verder verslechterd. Ook tijdens het recente beraad in Moskou lijkt weinig vooruitgang te zijn geboekt. Er zijn geen aanwijzingen dat Fahmi er in is geslaagd de Russische leiders er toe te bewegen de wapenleveranties aan Egypte (op grote schaal) te hervatten. Ook m.b.t. het vraagstuk van de zeer omvangrijke Egyptische schulden aan de Sovjet-Unie schijnt het Kremlin niet tot concessies bereid te zijn geweest, die de weg zouden hebben vrijgemaakt voor een voor Egypte gunstige regeling.

Ten aanzien van het internationale overleg over het Midden-Oosten vraagstuk wordt in het slotcommuniqué, dat na afloop van het moeilijk verlopen overleg werd uitgegeven, gepleit voor een zo spoedig mogelijke, uiterlijk in de herfst van dit jaar plaatsvindende, hervatting van de Geneefse vredesconferentie. Hiermee is het Russische streven naar een grotere rol bij het - momenteel vooral door de VS beheerste - Midden-Oosten beraad ook door Egypte ondersteunt. Anderzijds heeft Caïro de zekerheid gekregen dat de verkoelde Russisch-Egyptische betrekkingen een hervatting van de vredesbesprekingen te Genève niet in de weg zullen staan. Hoewel in Moskou besloten is dat Gromyko en Fahmi hun overleg eind deze zomer zullen voortzetten en zelfs een ontmoeting tussen

de presidenten Sadat en Brezhnev niet helemaal uitgesloten lijkt, moeten de kansen op een fundamentele verbetering van de betrekkingen tussen beide staten zeker op korte termijn niet hoog worden aangeslagen.

fidentieel 2. Libanon

Nog steeds is geen overeenstemming bereikt over een voor alle, bij het Libanese conflict betrokken, partijen aanvaardbare uitwerking van de Caïro-akkoorden. Het overleg over een compromisformule duurt echter voort.

Israël heeft in nauwe samenwerking met de Christelijke militia zijn greep op het Libanees-Israëliësch grensgebied weten te versterken. De onderlinge strijd tussen de Palestijnse organisaties is in Zuid-Libanon weer (tijdelijk) opgelaaid, toen troepen van pro-Syrische organisaties hun controle over het van Sidon naar Tyrus lopende kustgebied ten koste van eenheden van het "Verwerpingsfront" probeerden te versterken.

(B-3) (R,W,G,Gr)

Commentaar: Ten aanzien van het vraagstuk van de uitvoering van de Caïro-akkoorden is onlangs een nieuw Syrisch voorstel in het overleg tussen de belanghebbende partijen betrokken. Volgens dit voorstel zouden de zware wapens uit de Palestijnse vluchtelingenkampen moeten worden teruggetrokken en zou de Arabische vredesmacht met de verdediging van deze kampen worden belast. Binnen de kampen zouden de Palestijnen met een beperkt aantal (eigen) gewapende eenheden voor de veiligheid moeten zorgdragen. Hoewel de Syrische regeling naar verluidt enkel voor de niet in Zuid-Libanon gelegen kampen zou gelden, zou de toepassing er van de positie van de Syrische en Libanese autoriteiten t.o.v. de PLO aanzienlijk versterken. Het lijkt dan ook onwaarschijnlijk, dat de PLO met een dergelijk voorstel akkoord zal gaan. Desondanks mag worden aangenomen dat Syrië zal blijven streven naar de totstandkoming van een algemeen aanvaardbare formule t.a.v. de Caïro-akkoorden. Hoewel de door Syrië gedomineerde Arabische vredesmacht in staat is de uitvoering van een voor de Palestijnen nadelige uitwerking van deze akkoorden eventueel met geweld af te dwingen, ligt een dergelijke ontwikkeling politiek gezien niet voor de hand. De Syrische instemming met zo'n militair optreden zou immers de

positie van de regering van president Assad in de Arabische wereld ernstig verzwakken.

confidentieel 3. Israël

De nieuwe regering van premier Menachim bestaat uit leden van het rechts-nationalistische Likoeed-blok en de Nationale Religieuze Partij. Moshe Dayan, die de bij de parlementsverkiezingen verslagen Arbeiderspartij de rug heeft toegekeerd, bekleedt de functie van minister van Buitenlandse Zaken. Het kabinet van Likoeed-leider Begin kan rekenen op een kleine meerderheid in het parlement.

(B-3) (W,R,G)

Commentaar: Zowel op het gebied van de binnenlandse als de buitenlandse politiek lijkt de nieuwe regering geconfronteerd te zullen worden met een krachtige oppositie. Zo zal het economische beleid van het kabinet, waarin terugdringing van de invloed van overheid en vakbeweging in het economische leven centraal staat, op fel verzet kunnen rekenen van het Algemeen Vakverbond (Histadroeth) waarin de Arbeiderspartij nog steeds over een meerderheid beschikt.

Hoewel de regering Begin heeft gepleit voor een versterking van de vriendschap tussen Israël en de VS lijkt een vergelijk tussen beide staten over de grondslagen van een vredesregeling voor het Midden-Oosten nauwelijks mogelijk. Het Israëlische kabinet is immers in tegenstelling tot de voorgaande socialistische regering (vooralsnog) niet bereid op basis van een territoriaal compromis t.a.v. de West Bank een oplossing van het Palestijnse vraagstuk in Jordaans verband na te willen streven. Deze onbuigzame opstelling van Begin c.s. kan het diplomatieke isolement van Israël versterken en leiden tot een (verdere) vertraging van het vredesoverleg inzake het Midden-Oosten vraagstuk. Door het uitblijven van een doorbraak in het diplomatieke beraad zou een vermindering van de Amerikaanse invloed in het Midden-Oosten en een verbetering van de positie van de radikale Arabische staten (Libië, Irak en Algerije) en de Sovjet-Unie tot de reële mogelijkheden gaan behoren.

heim 4. Het Zuidelijke Rode Zee-gebied/De "Hoorn van Afrika"

De samenwerking tussen Ethiopië en de Communistische wereld neemt verder in betekenis toe. Zo zullen volgens persberichten de contacten tussen Ethiopië en de DDR op economisch gebied worden geïntensiveerd. Ook wordt op korte termijn de aankomst in Addis Abeba verwacht van Cubaanse medische hulpteams. Dit personeel (80 à 100 man) zal waarschijnlijk de legereenheden te velde gaan bijstaan. Naar verluidt zou Cuba bovendien reeds munitie aan Ethiopië geleverd hebben. De Sovjet-Unie, die onlangs de Soedanese regering ervan beschuldigde een aanval voor te bereiden op het Westelijke deel van Ethiopië, lijkt te hebben toegezegd het radicaal-socialistische bewind van Mengistu Marian (vooral via Libië) van militair materieel te zullen blijven voorzien. Er zijn tevens aanwijzingen, dat de Sovjet-Unie in sterkere mate als voorheen toegang zal worden verleend tot de Ethiopische havens in de provincie Eritrea.

(B-3) (W,G)

Commentaar: Het moet waarschijnlijk worden geacht dat de Sovjet-Unie zich in de nabije toekomst meer zal gaan inzetten voor de totstandkoming van een politieke regeling van het conflict in Eritrea, waar verschillende afscheidingsbewegingen de laatste tijd in hun strijd voor onafhankelijkheid aanzienlijke militaire successen hebben geboekt. Een vergelijk tussen de centrale regering en de politiek-ideologisch meest verwante afscheidingsbeweging zou de (Ethiopische en) Russische toegangsrechten tot de provinciale havens op langere termijn veilig (kunnen) stellen.

De toenadering tussen Ethiopië en de Sovjet-Unie wordt openlijk afgekeurd door het buurland Somalië. De Somalische regering, die aanspraak maakt op grote delen van het Ethiopische grondgebied en met het Mengistu-regime op zeer slechte voet staat, heeft verklaard de steun aan de pro-Somalische opstandelingen te zullen voortzetten. In dit verband verdient het feit vermelding dat deze rebellen er in zijn geslaagd de voor de Ethiopische economie zeer belangrijke spoorlijn tussen Addis Abeba en de havenstad Djibouti buiten bedrijf te stellen. In het licht van de

onafhankelijkheid van Djibouti (onder een voornamelijk op Somalië georiënteerd bestuur) moeten de politiek-economische vooruitzichten van de regering van Mengistu Mariam dan ook weinig rooskleurig worden genoemd. Dit zou de Sovjet-Unie in staat kunnen stellen gebruik te maken van de groeiende Ethiopische afhankelijkheid van Communistische economische en militaire hulp om de Russische invloed in dit land en het Rode Zee-gebied in het algemeen verder uit te breiden.

In dit verband kan nog worden vastgesteld dat de Sovjet-Unie door de levering van 12 MIG-17 en 4 MIG-15 vliegtuigen aan Noord-Yemen er in is geslaagd zijn positie ook in dit land te verbeteren. Hoewel Saudi-Arabië overweegt Noord-Yemen van geavanceerde Westerse vliegtuigen te voorzien, moet het niet uitgesloten worden geacht, dat de Yemenitische regering alsnog zal besluiten tot de aanschaf van MIG-21 vliegtuigen en daarmee tot nauwere militaire samenwerking met de Sovjet-Unie.

DEEL III: Verre-Oosten1. Chinaa. Binnenlandse situatie

Er zijn verschillende aanwijzingen dat de ideologische campagnes, die er op gericht zijn de strijdkrachten te zuiveren van aanhangers van de "bende van vier" en zowel de discipline als de loyaliteit t.o.v. de partijkoers en -richtlijnen op te voeren, zullen worden gefintensiveerd. In de Chinese massa-media wordt een duidelijk verband gelegd tussen deze campagnes en de modernisering van het defensie-apparaat.

(B-3) (W,G,Gr,R)

Commentaar: Met deze campagnes wordt beoogd de gevechtswaarde van de strijdkrachten aanzienlijk te vergroten zonder hiervoor omvangrijke bedragen ter beschikking te hoeven stellen. Daarnaast wordt de principiële onderschikking van het defensie-apparaat aan de officiële partijlijn er door benadrukt. Met dit alles lijkt tevens stelling te worden genomen tegen de naar verluidt vooral in de Zuid-chinese provincie Kuangtung circulerende opvatting dat in het kader van de beoogde militaire modernisering aan de aanschaf van moderne (en financieel uiterst kostbare) wapensystemen een grotere waarde moet worden toegekend dan aan strikte (partij-) ideologische zuiverheid. In dit verband moet er ook op gewezen worden, dat de politiek-militaire leiders van deze provincie, de zeer invloedrijke Politburo-leden Hsi Shih-yu en Wei Kuo-ch'ing, gelden als aanhangers van de weggezuiverde chef-staf en vice-premier Teng Hsiao-ping.

Zij zouden zijn onmiddellijke terugkeer in de Chinese partij- en staatsleiding voorstaan. Hoewel nu wel vaststaat dat Teng officieel van alle blaam gezuiverd is, lijken de massa-media bovengenoemde regionale machthebbers (indirekt) te waarschuwen zich niet te onafhankelijk op te stellen en de officiële partijlijn inzake de vraagstukken van Teng's politieke "come-back" en de modernisering van het defensie-apparaat strikt te blijven volgen.

Naar verluidt zal in het najaar het (11e) partijcongres bijeenkomen. Aangenomen wordt dat in het kader van deze conferentie nadere besluiten zullen worden bekendgemaakt over voornoemde kwesties.

identieel

b. Buitenlandse politiek

Met de (aangekondigde) benoeming van Wang Yu-ping tot ambassadeur in de Sovjet-Unie is een einde gekomen aan een periode van 14 maanden, waarin de Volksrepubliek niet op ambassadeursniveau in de Russische hoofdstad vertegenwoordigd was.

(B-2) (W,G,R)

Commentaar: De benoeming van Wang Yu-ping vindt plaats op een tijdstip dat op politiek gebied de betrekkingen tussen de twee Communistische grootmachten een dieptepunt hebben bereikt. In het kader van de weer volledig hervatte propaganda-oorlog moet onder meer het ontwerp van de nieuwe Sovjet grondwet het in de Chinese massa-media ontgelden. Daarnaast wordt de Russische buitenlandse politiek vooral t.a.v. Afrika (Angola, Zaïre en het Zuidelijke Rode Zee-gebied) en het Midden-Oosten vraagstuk fel veroordeeld. In dit verband lijkt het recente bezoek van president Numeiri van Soedan aan de Volksrepubliek niet zonder betekenis. Het mag allerminst worden uitgesloten dat de Chinese economische en militair-technische hulp aan dit land zal worden uitgebreid, nu de regering Numeiri door de uitwijzing van de Russische militaire adviseurs zijn verzet tegen het Afrika-beleid van het Kremlin heeft onderstreept.

De intensivering van de contacten tussen Joegoslavië en de Volksrepubliek, waarvoor het bezoek van een door president Tito ontvangen Chinese parlementaire delegatie en het aanstaande bezoek van het Joegoslavische staatshoofd aan Peking enkele aanwijzingen vormen, zal evenmin veel bijdragen aan een verbetering van de relaties tussen de Sovjet-Unie en China.

Ook op economisch gebied lijkt het beleid van Hua c.s.

nauwere betrekkingen met het Kremlin uit te sluiten. In de regeringspolitiek wordt namelijk op het gebied van de buitenlandse handel het zwaartepunt gelegd op contacten met de Westerse, geïndustrialiseerde wereld. De onderhandelingen over de jaarlijkse handelsovereenkomst met de Sovjet-Unie zullen naar verwachting dan ook niet leiden tot een uitbreiding van het handelsverkeer tussen beide staten.